

Małgorzata Białas

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie
Wydział Zarządzania
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem
e-mail: mbialas@zarz.agh.edu.pl

Wykorzystanie bilansowej wyceny na potrzeby oszukańczej sprawozdawczości finansowej

Kody JEL: G39, H83

Słowa kluczowe: rachunkowość kreatywna, oszustwa finansowe, sprawozdania finansowe

Streszczenie. Przedmiotem artykułu jest oszukańcza sprawozdawczość finansowa. Celem publikacji jest wskazanie głównych zasad i metod wyceny stosowanych w rachunkowości, które mogą ułatwić fałszowanie sprawozdań finansowych. W związku z tym przeprowadzono badania literatury oraz zestawiono podstawowe dane finansowe z rachunku przepływów pieniężnych i rachunku zysków i strat losowo wybranej spółki. Okazało się, że podstawowe wartości wyliczone według zasady kasowej i memoriałowej coraz bardziej się różnią. Wynika to w głównej mierze z wprowadzania do rachunkowości w coraz większym stopniu wyceny składników bilansu według wartości szacunkowych (w tym według wartości godziwej). Zdaniem autora takie szacunki mogą ułatwić manipulowanie wynikiem finansowym i przyczynić się do wzrostu liczby oszustw.

Wprowadzenie

Skandale związane z fałszowaniem danych księgowych występowały od zawsze, zdarzały się one we wszystkich branżach i na wszystkich kontynentach. W okresie ostatnich dziesięcioleci finansowe oszustwa i skandale miały jednak o wiele większy rozgłos głównie za sprawą mediów (przykładem mogą tu być takie spółki, jak: Enron, WorldCom czy Lehman Brothers). Należy zaznaczyć, że chociaż skandale finansowe zdarzają się w prawie każdym kraju, to jednak nie we wszystkich przypadkach są one nagłaśniane na skalę światową. Dotyczy to jedynie nielicznych, które stają się przedmiotem nagonki medialnej z uwagi na wysokość poniesionych strat lub zasięg terytorialny. Definicja

oszustwa może się różnić w zależności od kraju, jednak najczęściej dotyczy ona takich działań, jak: kradzież, korupcja, malwersacja, pranie brudnych pieniędzy czy łapówkarstwo. Słownik języka polskiego definiuje termin *oszustwo* jako świadome wprowadzenie kogoś w błąd lub wykorzystanie czyjegoś błędu dla własnej korzyści.

Niniejszy artykuł został poświęcony oszustwom w biznesie, a w szczególności fałszowaniu sprawozdań finansowych. Zacytowana definicja oszustwa idealnie pasuje do tego rodzaju działań, gdyż jest to właśnie celowe wprowadzenie czytelnika sprawozdań finansowych w błąd, aby osiągnąć własne korzyści. Fałszowanie sprawozdań finansowych zdaniem Wąsowskiego (2005) należy traktować jako jedną z patologii gospodarki rynkowej, i nie jest to bynajmniej przejściowe zjawisko.

Celem artykułu jest wskazanie głównych metod wyceny obowiązujących we współczesnej rachunkowości, które mogą ułatwić fałszowanie sprawozdań finansowych. Dodatkowo przedstawiono skalę oszustw finansowych na świecie na podstawie raportu przygotowanego przez ACFE (Association of Certified Fraud Examiners).

Zdaniem autora wprowadzanie wartości szacunkowych (w tym wyceny według wartości godziwej) w coraz większym zakresie do sprawozdań finansowych może ułatwić manipulowanie wynikami finansowymi jednostek gospodarczych.

Jako metodę badawczą autor wybrał badania literaturowe.

Aby zrealizować postawiony cel artykułu, autor dokonał przeglądu dostępnej literatury krajowej i zagranicznej oraz szczegółowo przeanalizował poszczególne zapisy w obowiązujących przepisach krajowych i międzynarodowych. Na tej podstawie zostały określone główne metody wyceny bilansowej, które mogą ułatwiać fałszowanie sprawozdań finansowych.

1. Pojęcie kreatywnej i agresywnej księgowości

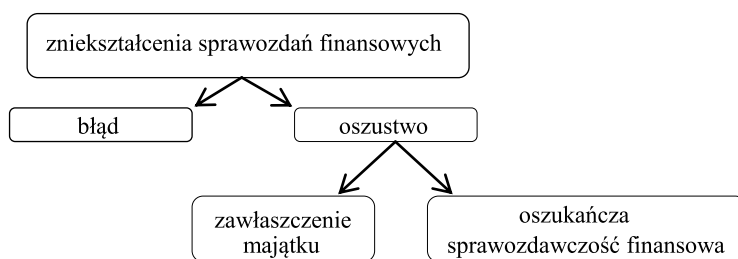
Początkowo oszustwa związane z fałszowaniem sprawozdań finansowych określano mianem *trików finansowych*. Termin ten pojawił się w publikacjach Briloffa: *Unaccountable Accounting* (1972) oraz *The Truth about Corporate Accounting* (1981) (Gut, 2010, s. 300). Triki finansowe zostały dokładniej zdefiniowane przez Schilita jako działania lub ich zaniechanie podjęte w celu ukrycia lub zniekształcenia rzeczywistych wyników finansowych, a tym samym obrazu kondycji finansowej jednostki. Należą do nich różne działania, poczynając od drobnych pomyłek polegających przykładowo na braku jasnego oddzielenia zysków i strat, do bardziej poważnych przewinień, takich jak nieprzestrzeganie zasad rachunkowości, aż po takie oszustwa, jak na przykład uznawanie fikcyjnych przychodów (Surdykowska, 2004, s. 417).

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku brytyjskie środowisko rachunkowości zdefiniowało pojęcie *rachunkowość kreatywna* jako wykorzystanie sprawozdań finansowych do wprowadzenia w błąd czytelnika zamiast informowania go o sytuacji finansowej jednostki. Widać zatem, że istotą praktyk kreatywnej rachunkowości jest takie

prezentowanie sytuacji majątkowo-finansowej, aby ukryć faktyczny obraz sytuacji przed akcjonariuszami, kredytodawcami i innymi zainteresowanymi podmiotami. Manipulacje te są niezgodne z prawem lub na jego granicy. Odbiorcy sprawozdań finansowych dowiadują się o zaistniałych nieprawidłowościach dopiero po pewnym czasie, ponieważ ani w sprawozdaniach firmy, ani w raportach audytora nie ma na ten temat żadnych adnotacji (Kamela-Sowińska, 2003, s. 4).

W aspekcie negatywnych zjawisk związanych z rachunkowością kreatywną stosowane jest często także określenie *rachunkowość agresywna*. Niektórzy naukowcy wyraźnie odróżniają pojęcie kreatywnej rachunkowości od agresywnej. Należy do nich między innymi Mączyńska (2002), według której pierwsze określenie ma wydźwięk pozytywny i jest stosowane przez wszystkie firmy w celu takiego przedstawienia danych finansowych, aby tworzyły jak najkorzystniejszy wizerunek podmiotu. Inaczej mówiąc, jest to prowadzenie ewidencji operacji gospodarczych, jej przetwarzanie i prezentowanie, przy zachowaniu obowiązujących przepisów i właściwego interpretowania zasad rachunkowości, w taki sposób, który nie jest w tych przepisach bezpośrednio wskazany, a który to jest wynikiem twórczego, pomysłowego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad (Gut, 2010, s. 307). Natomiast agresywna księgowość jest związana z prowadzeniem księgowości w sposób niezgodny z przepisami czy zasadami rachunkowości, przez co sprawozdania finansowe przedstawiają inny obraz jednostki niż rzeczywisty.

Z kolei Ballion (2003, s. 78) zwraca uwagę na istnienie dwóch diametralnie różnych kierunków przekłamania danych w sprawozdaniach. Podczas gdy pierwszy z nich poprawia wizerunek firmy w celu uzyskania kredytu, znalezienia inwestora strategicznego, podwyższenia notowań własnych akcji na Giełdzie Papierów Wartościowych lub wejścia na giełdy światowe, wreszcie dla uzyskania środków pomocowych z Unii Europejskiej, to drugi kierunek pogarsza wizerunek firmy, działając w ten sposób na korzyść jednostki dążącej do przejęcia firmy.

Rysunek 1. Rodzaje zniekształceń sprawozdań finansowych

Źródło: opracowanie własne.

Krajowy Standard Rewizji Finansowej (KSRF) nr 240 (2009) przyjęty w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania (MSB) nr 240 wydanego przez IAASB

nie stosuje bezpośrednio pojęcia *kreatywna* czy *agresywna księgowość*. W odniesieniu do zniekształceń sprawozdań finansowych pojawiają się za to określenia *błąd* oraz *oszustwo* (zob. rys. 1). Cechą odróżniającą te działania jest intencja, czyli to, czy są one zamierzone i celowe, czy niezamierzone i nieświadome.

Błąd rozumiany jest jako nieumyślne zniekształcenie sprawozdania finansowego, łącznie z nieujęciem księgowym danych lub nieujawnieniem informacji (Guy, Carmichael, 2002). Natomiast oszustwo, jako umyślne zniekształcenie, może polegać na zawłaszczeniu majątku lub tytułowej oszukańczej sprawozdawczości finansowej. To ostatnie pojęcie obejmuje umyślne zniekształcenia, w tym pominięcie kwot bądź nieujawnianie informacji, które mają wprowadzić w błąd użytkowników sprawozdań finansowych. Może być ona skutkiem:

- a) manipulacji, zafałszowania lub zmiany danych bądź dokumentacji źródłowej, na podstawie których sporządza się sprawozdanie finansowe;
- b) błędnej prezentacji lub umyślnego pominięcia zdarzeń, transakcji i innych znaczących informacji w sprawozdaniach finansowych;
- c) zamierzonego niewłaściwego stosowania zasad rachunkowości do kwot, klasyfikacji, sposobu prezentacji i ujawniania informacji (MSB 240).

2. Przyczyny i cele fałszowania sprawozdań finansowych

Fałszowanie sprawozdań finansowych najczęściej jest praktykowane wówczas, gdy dochodzi do zapotrzebowania na dodatkowy kapitał lub w sytuacjach związanych z koniecznością ujawnienia kryzysu w firmie (dotyczy to głównie utraty płynności, rentowności czy wypłacalności). Można wymienić między innymi następujące cele, dla których jednostki decydują się na zafałszowanie sprawozdań (Kutera, Hołda, Surdykowska, 2006, s. 21):

- zwiększanie zysków, ukrywanie strat,
- manipulacja podstawowymi wskaźnikami stosowanymi w analizie finansowej,
- ukrywanie ryzyka finansowego,
- przekonywanie o swojej wiarygodności kapitałodawców i partnerów handlowych,
- unikanie negatywnych skutków kontroli ze strony akcjonariuszy,
- podwyższanie osiągnięć menedżerów (aby uzyskać premię za wyniki),
- uzyskiwanie dostępu do większych i tańszych kapitałów.

Czynniki ryzyka, które wymienia wspomniany już wcześniej Standard, tworzą tak zwany trójkąt oszustw. Zalicza się do nich (MSB 240):

- a) zachęty/naciski – nadmierne naciski mogą być wywierane na kierownictwo lub personel operacyjny, aby zrealizował cele finansowe ustalone przez osoby sprawujące nadzór; z naciskami tymi wiążą się określone formy zachęty;
- b) możliwości – rodzaj branży lub działalności operacyjnej stwarza możliwości angażowania się w oszukańczą sprawozdawczość finansową;

- c) postawy/usprawiedliwienia – osoby popełniające oszustwa charakteryzują się postawą bądź zasadami etycznymi, które ułatwiają im popełnienie oszustwa, lub znajdują się w sytuacji, która umożliwia im łatwe usprawiedliwienie takich zachowań.

Wąsowski (2005, s. 17–18) wymienia przykładowe okoliczności, w których najczęściej dochodzi do fałszowania sprawozdań finansowych:

- a) złe oszacowanie popytu i w związku z tym dokonanie nadmiernych inwestycji sfinansowanych obcym kapitałem;
- b) brak finansowania w wyniku słabej reputacji lub niskiej oceny zdolności kredytowej;
- c) niska rentowność jednostki;
- d) próba ekspansji rynkowej bez dostatecznego kapitału;
- e) fuzje, łączenie się podmiotów;
- f) własne interesy kierownictwa.

Praktyki związane z manipulowaniem danymi i informacjami finansowymi opisywało już wielu autorów, wskazując na różne aspekty tych zachowań. Wymienić tu można między innymi: Schneidera (2007), Wiśniewską (2004), Nowaka (2014) czy Koguta (2014).

3. Wycena bilansowa w rachunkowości w kontekście możliwości manipulowania sprawozdaniem finansowym

Już w 1494 roku Pacioli opisał zasady księgowości wykorzystywane przez kupców weneckich, tworząc podstawy metody bilansowej. Bez niej rachunkowość nie odróżniałaby się od innych sposobów liczenia stosowanych przez człowieka (Surdykowska, 2012, s. 103). Metoda bilansowa stworzyła podstawy do bieżącego ujmowania operacji gospodarczych w przedsiębiorstwie z wykorzystaniem zasady podwójnego zapisu. Zasada ta do dzisiaj ma wpływ na bieżącą postać bilansu, w którym prezentowany jest majątek przedsiębiorstwa z punktu widzenia jego postaci (aktywa trwałe oraz obrotowe), jak i źródeł jego finansowania (kapitał własny i obcy). Stosowanie zasady podwójnego zapisu nie gwarantuje jednak przygotowania sprawozdań finansowych z zachowaniem podstawowej zasady rachunkowości, jaką jest zasada *true and fair view*. Jakość sprawozdań zależy bowiem w dużym stopniu od wyceny bilansowej, czyli wartości poszczególnych elementów aktywów i pasywów ustalonych i prezentowanych w bilansie. Przez wycenę w rachunkowości należy rozumieć „proces przyporządkowania wielkości pieniężnych obiektom lub działaniom związanym z przedsiębiorstwem” (Hendriksen, 2002, s. 515).

Tematyka wyceny jest jedną z najważniejszych kwestii w rachunkowości i stanowi przedmiot ciągłych dyskusji oraz wielu publikacji naukowych. Na trudności związane z wyceną zwraca uwagę przykładowo Micherda (2006, s. 16), pisząc, że „w przypadku informacji finansowych istnieje pewne ryzyko, że nie dość wiernie odzwierciedlają to, co starają się

przedstawić. Nie wynika to przy tym ze stroniczości, lecz raczej z nieodłącznych trudności związanych zarówno z ich identyfikacją i wyceną, jak i z opracowaniem i stosowaniem odpowiednich zasad wyceny i prezentacji, które posłużą przekazaniu tych informacji”.

Generalnie można wyróżnić dwa podejścia do wyceny, a mianowicie podejście historyczne i według cen bieżących. W pierwszym podejściu wycena koncentruje się na koszcie historycznym, który najlepiej odzwierciedla przeszłość, natomiast drugie podejście odzwierciedla aktualne warunki w momencie pomiaru. W ramach tego podejścia możemy wyróżnić między innymi wycenę według wartości godziwej. Przez wartość godziwą należy rozumieć kwotę, za jaką dany składnik majątku mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi oraz niepowiązаныmi ze sobą stronami. Wartość godziwą może odzwierciedlać cena sprzedaży pochodząca z rynku. Natomiast jeżeli nie ma dostępu do cen rynkowych wybranego składnika aktywów lub jego podobnego, stosuje się wycenę według powszechnie przyjętych modeli ekonometrycznych (np. zdyskontowanych przepływów pieniężnych). W tym wypadku konieczne stają się wstępne założenia, które trudno zakwestionować.

Wprowadzenie do rachunkowości wyceny według wartości godziwej oznacza wzrost szacunków przy ustalaniu wartości poszczególnych elementów bilansu. Konsekwencją tego jest wzrost ryzyka związanego z nieświadomym, a także celowym zniekształcaniem informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych.

Wprowadzenie wartości godziwej utrudnia dokonanie oceny rzeczywistej kondycji finansowej wybranej jednostki gospodarczej na podstawie jej sprawozdań finansowych. Przykładowo wycena według wartości godziwej składnika aktywów może wpłynąć na zmianę struktury bilansu. Powoduje to zniekształcenie wartości niektórych wskaźników i w efekcie może doprowadzić do błędnej interpretacji kondycji finansowej jednostki gospodarczej (Białas, 2013, s. 16). Gmytrasiewicz (2007, s. 115) zwraca także uwagę na wynik finansowy, który poprzez uwzględnienie skutków zmian wartości godziwej staje się wynikiem papierowym, opierającym się na niezrealizowanych przychodach i dyskusyjnych elementach kosztów.

Dodatkowo wartość godziwa może zostać wykorzystana jako metoda do ukrycia innych oszustw, takich jak na przykład kradzieże czy przywłaszczenie aktywów. Takie oszukańcze działania mogą być stosunkowo łatwe do wykrycia poprzez przeprowadzenie porównawczej analizy wskaźnikowej. Natomiast dzięki odpowiedniemu wykorzystaniu wartości godziwej można łatwo ukryć zmiany wybranych wskaźników (Zack, 2009, s. 8).

Pomimo tych krytycznych uwag i wielu innych pod adresem wartości godziwej uważa się ją za metodę wyceny bardzo innowacyjną i stworzoną na miarę XXI wieku. Oprócz jej niewątpliwych zalet należy jednak pamiętać również o jej negatywnych cechach w kontekście oszukańczej sprawozdawczości finansowej.

Nie tylko wycena według wartości godziwej ułatwia zniekształcanie sprawozdań finansowych. Praktycznie wszystkie wartości szacunkowe mogą się przyczyniać do zniekształcania sprawozdań finansowych. Przykładowo dotyczy to tworzonych rezerw,

odpisów aktualizujących aktywa z tytułu trwałej utraty wartości lub inne. Sprawdzenie przyjętych założeń przez jednostkę gospodarczą przy tego rodzaju szacunkach może się okazać trudne do podważenia przez osoby trzecie, a nawet przez biegłego.

4. Przewaga rachunku przepływów pieniężnych nad rachunkiem zysków i strat

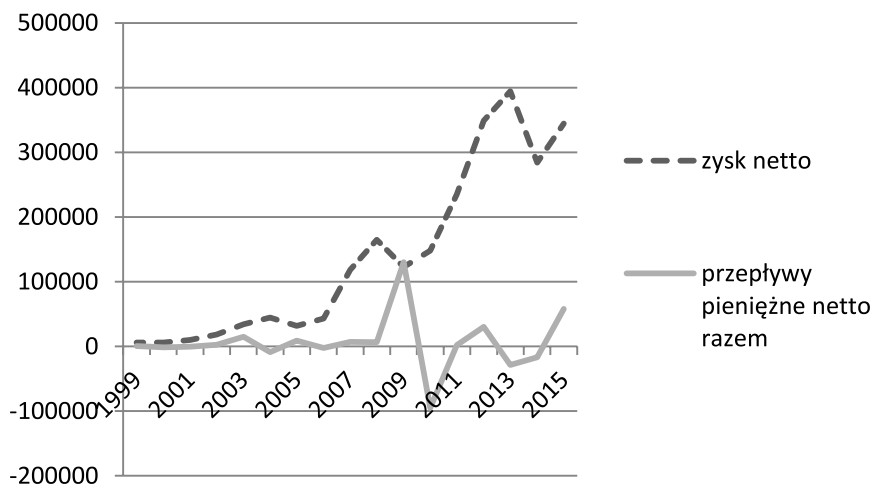
Skutki dokonanych szacunków wyceny do wartości godziwej najczęściej wykazywane są jako przychody lub koszty w rachunku zysków i strat i tym samym mają wpływ na wynik finansowy jednostki gospodarczej. Wynik ten jest wielkością księgową obliczaną zgodnie z przyjętymi zasadami rachunkowości i może się zmieniać w zależności od sposobu przyjętej i dopuszczonej przepisami prawa metody wyceny aktywów i pasywów oraz sposobu rozliczania kosztów. W związku z tym do podstawowych wad wyniku finansowego jako miary dokonań jednostki gospodarczej należy zaliczyć (Waśniewski, Skoczylas, 1998):

- a) możliwość korzystania z alternatywnych metod wyceny, co w zasadniczy sposób wpływa na jego wielkość;
- b) nieuwzględnianie ryzyka;
- c) pomijanie nakładów inwestycyjnych;
- d) nieuwzględnianie polityki wypłaty dywidendy;
- e) nieuwzględnianie zmiany wartości pieniądza w czasie.

Powyższe trudności uzasadniają pogląd, że należałoby zwrócić większą uwagę na wartość nadwyżki pieniężnej wyliczanej w rachunku przepływów pieniężnych. Wielkość ta jest znacznie bardziej obiektywna i nie zależy od wyceny składników bilansu czy sposobu rozliczania kosztów. Dodatkowo sporządzając *cash flow*, w mniejszym stopniu można manipulować otrzymanymi wynikami niż przy wyliczaniu zysku lub straty w rachunku wyników. Dlatego też uważa się, że nadwyżka pieniężna jest znacznie lepszą miarą do oceny efektywności działalności jednostki gospodarczej niż wartość wyniku finansowego. Opinię taką potwierdza także Micherda (2006, s. 45).

5. Studium przypadku

Przedstawiony poniżej przykład nie ma na celu zobrazowania oszukańczej sprawozdawczości, lecz pokazuje, jak stopniowo zysk netto może się różnić coraz bardziej od przepływów pieniężnych netto. Przykład dotyczy losowo wybranej spółki LPP S.A., której akcje notowane są na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, a analizowany okres obejmuje lata 1999–2015.

Rysunek 2. Zysk netto i przepływy pieniężne netto razem dla spółki LPP S.A.

Źródło: opracowanie własne na podst. sprawozdań finansowych LPP S.A.

Jak wynika z rysunku 2, początkowo przepływy pieniężne netto i zyski netto były zbliżone do siebie, jednak od pewnego momentu zaczęły przyjmować zupełnie odmienne wartości. Wynika to między innymi z wprowadzania wartości szacunkowych do wyceny bilansowej w szerszym zakresie (w tym również wyceny według wartości godziwej). Zdaniem autora duże rozbieżności pomiędzy przepływami pieniężnymi netto i zyskiem netto mogą stwarzać okazje do fałszowania sprawozdań finansowych, gdyż potencjalnie istnieją trudności związane ze zweryfikowaniem tych wartości szacunkowych.

6. Skala problemu oszustw księgowych

Praktycznie każda organizacja narażona jest na oszustwa księgowe. Niestety bardzo trudno jest zmierzyć zakres oszukańczej sprawozdawczości finansowej. Można jedynie ustalić wartość straty, jaką generuje takie oszustwo, ale dopiero po jej wykryciu. Ocenia się, że jednak większość oszustw nie zostaje wykryta, a nawet gdy zostanie zauważona, nie jest ona ujęta w żadnym raporcie. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest obawa jednostek przed pogorszeniem wizerunku (Bhasis, 2013, s. 54).

Badania przeprowadzone w 2014 roku przez AICPA (American Institute of CPAs) na grupie 443 biegłych rewidentów wykazały, że aż 58% badanych uważa, że liczba przypadków oszukańczej sprawozdawczości finansowej jeszcze bardziej wzrośnie w ciągu najbliższych lat.

Raport przygotowany przez ACFE (2016) przedstawia statystyczne dane na temat kosztów, liczby stwierdzonych przypadków oszustw oraz metod stosowanych przy

oszustwach finansowych. Już we wstępie autorzy tego raportu zaznaczają, że wiedza na temat nadużyć w działalności gospodarczej jest znikoma. Wiadomo, że problem jest duży, ale nikt nie jest w stanie powiedzieć, jak bardzo. Autorzy tego raportu przeprowadzili analizę 2410 przypadków oszustw finansowych mających miejsce w latach 2014–2015 i pochodzących ze 114 krajów.

W obszarze Europy Wschodniej i Centralnej Azji przeanalizowano 98 oszustw finansowych, w tym najwięcej w Rosji (21), Turcji (15), Rumuni (11). W Polsce przedmiotem badań było 8 przypadków, tyle samo co w Czechach i na Słowacji. W tej części świata najczęściej dochodziło do korupcji (54 przypadki).

Oszukańcza sprawozdawczość finansowa dotyczyła 210 przeanalizowanych przypadków. Najwięcej z nich (93) wystąpiło w Stanach Zjednoczonych. Natomiast w rejonie Europy Wschodniej i Centralnej Azji dostrzeżono 17 tego typu oszustw. Branżą najbardziej dotkniętą przez oszustwa księgowo okazał się sektor finansowy i administracji publicznej.

Tabela 1. Liczba przeanalizowanych oszustw finansowych mających miejsce w latach 2014–2015

Kraj	Liczba przeanalizowanych oszustw
Polska	8
Wielka Brytania	30
Chiny	64
Nigeria	70
Indie	77
Południowa Afryka	87
Stany Zjednoczone	1038

Źródło: opracowanie własne na podst. ACFE (2016).

Całkowite straty w przeanalizowanych przypadkach przekroczyły 6,3 mld USD, podczas gdy średnia wartość straty pojedynczego oszustwa oceniono na 2,7 mln USD.

Podsumowanie

Oszustwa finansowe zdarzają się od zawsze, lecz dopiero w ostatnich latach zyskały na znaczeniu ze względu na wartość poniesionych przez interesariuszy strat, zasięg terytorialny oraz rozgłos medialny. Okazuje się jednak, że obowiązujące metody wyceny oraz zasady rachunkowości sprzyjają dokonywaniu oszukańczej sprawozdawczości finansowej. Coraz więcej elementów bilansu wycenianych jest według wartości szacunkowych (w tym także według wartości godziwej). Tymczasem taka wycena często utrudnia możliwości ich weryfikacji (nawet przez biegłych). W efekcie pojawiają się w coraz większym

stopniu rozbieżności pomiędzy przepływami pieniężnymi a wynikami finansowymi prezentowanymi w rachunku zysków i strat. Umożliwia to w stosunkowo łatwy sposób manipulowanie rzeczywistym obrazem sytuacji finansowej jednostki przedstawianym w sprawozdaniach finansowych.

Skala oszustw finansowych jest bardzo duża. Świadczą o tym wyniki przeprowadzonych badań. W rzeczywistości nikt nie jest w stanie powiedzieć dokładnie, jak duży jest to problem, gdyż brakuje odpowiednich danych statystycznych oraz monitoringu tego zjawiska. Trudno jest jednak dotrzeć do odpowiednich danych, gdyż same podmioty gospodarcze nie są zainteresowane ujawnianiem takich informacji.

Bibliografia

- ACFE (2016). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse*. Global Fraud Study. Pobrane z: <http://www.acfe.com/rtnn2016/about/executive-summary.aspx> (13.03.2017).
- American Institute of CPAs (2014). *The 2014 AICPA Survey on International Trends in Forensic and Valuation Services*. Pobrane z: <https://www.aicpa.org> (13.03.2017).
- Ballion, G. (2003). *Wpływ rachunkowości kreatywnej na wiarygodność rynku finansowego w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*. Bielsko-Biała: Wyd. WSBiF w Bielsku-Białej.
- Bhasis, M. (2013). Survey of Appropriate Skills Required by Forensic Accountants: Empirical Evidence from a Developing Economy. *International Journal of Accounting and Economics Studies*, 1 (2), 53–73. Pobrane z: www.sciencepubco.com/index.php/IJAES (11.03.2017).
- Białas, M. (2013). Wpływ rozbieżności między wynikiem liczoną metodą memoriałową i kasową na wycenę rynkową przedsiębiorstw. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 291.
- Gmytrasiewicz, M. (2007). Teoria rachunkowości a Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. W: *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro* (s. 111–116). Warszawa: SKwP.
- Gut, P. (red.) (2010). *Rachunkowość zaawansowana. Część II: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej i Międzynarodowe Standardy Rachunkowości*. Poznań: Wyd. WSHiR.
- Guy, D.M., Carmichael, D.R. (2002). *Guide to International Standards on Auditing and Related Services*. Texas: Practitioners Publishing Company.
- Hendriksen, E.A. (2002). *Teoria rachunkowości*. Warszawa: PWN.
- Kamela-Sowińska, A. (2003). *Skąd wzięła się sprawa Enronu*. *Rachunkowość*, 4, 2–7.
- Kogut, J. (2014). Etyka w rachunkowości a jakość sprawozdań finansowych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 329.
- Kutera, M., Hołda, A., Surdykowska, S.T. (2006). *Oszustwa księgowe: teoria i praktyka*. Warszawa: Difin.
- Mączyńska, E. (2002). Nieuczciwych metod księgowych nie powinno określać się jako kreatywne. *Rzeczpospolita*, 9 sierpnia.
- Micherda, B. (2006). *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*. Warszawa: Difin.

- Nowak, A. (2014). Manipulacje księgowe i sposoby ich wykrywania. W: H. Lelusza, R. Burchart (red.), *Współczesne problemy rachunkowości w teorii i praktyce* (s. 230–242). Olsztyn: Wyd. UW-M.
- Rada Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej i Usług Atestacyjnych (IAASB) (2009). Krajowy Standard Rewizji Finansowej 240 w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania 240: *Odpowiedzialność biegłego rewidenta podczas badania sprawozdań finansowych dotycząca oszustw*.
- Schneider, K. (2007). *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych*. Warszawa: PWE. *Słownik języka polskiego*. Pobrane z: <http://sjp.pwn.pl/sjp/oszustwo;2496853.html> (12.03.2017).
- Surdykowska, S.T. (2004). *Rachunkowość kreatywna a MSR/MSSF, Polska Szkoła rachunkowości*. Warszawa, Pułtusk: Materiały na Ogólnopolski Zjazd Katedr Rachunkowości.
- Surdykowska, S.T. (2012). *Ryzyko finansowe w środowisku globalnej gospodarki. Kulisy najbardziej spektakularnych afer finansowych ostatnich lat*. Warszawa: Difin.
- Waśniewski, T., Skoczylas, W. (1998). Wartość poznawcza nadwyżki pieniężnej przy ocenie efektywności gospodarowania przedsiębiorstwa. *Rachunkowość*, 10, 508–512.
- Wąsowski, W. (2005). *Kreatywna rachunkowość. Falszowanie sprawozdań finansowych*. Warszawa: Difin.
- Wiśniewska, J. (2004). Oszustwa w rachunkowości zagrożeniem dla prawidłowego stosowania nadrzędnych zasad rachunkowości. *Problemy Rachunkowości*, 3 (18), 34–38.
- Zack, G.M. (2009). *Fair Value Accounting Fraud: New Global Risks and Detection Techniques*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

USING BALANCE SHEET VALUATION FOR FRAUDULENT FINANCIAL REPORTING

Keywords: creative accounting, financial fraud, financial statements

Summary. The subject of this article is fraudulent financial reporting. The purpose of the publication is to indicate the main principles and methods of valuation applied in accounting, which could facilitate the fraud of financial statements. Literary studies were carried out. The financial data from the cash flow statement and from the profit and loss account of a randomly selected company were compared. It turned out that the differences between these values are getting bigger and bigger. This is mainly due to the introduction of estimates (including fair value) of the balance sheet components into the accounting rules. According to the author, such estimates could facilitate manipulation of financial performance and could contribute to an increase of fraud.

Translated by M. Białas

Cytowanie

Białas, M. (2017). Wykorzystanie bilansowej wyceny na potrzeby oszukańczej sprawozdawczości finansowej. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 2 (127), 15–25. DOI: 10.18276/epu.2017.127-02.